

F1 SUOMEN RAKENTAMISMÄÄRÄYSKOKOELMA YMPÄRISTÖMINISTERIÖ, Asunto- ja rakennusosasto

---

Liikkumisesteetön rakentaminen MÄÄRÄYKSET JA OHJEET 1997

Ympäristöministeriö on rakennuslain 13 §:n (557/89) nojalla antanut rakennusasetuksen 80§:ssä tarkoitettuja julkisyhteisöjen hallinto- ja palvelurakennuksia sekä mainitussa säännöksessä tarkoitettuja liike- ja palvelutiloja koskevat määräykset ja ohjeet liikkumisesteettömyydestä (F1). Määräykset ja ohjeet on ilmoitettu direktiivin 83/189/ETY, muut. 182/88/ETY, muut. 94/10/EY mukaisesti.

Määräykset ja ohjeet tulevat voimaan 1 päivänä joulukuuta 1997 ja korvaavat 14 päivänä kesäkuuta 1984 annetut määräykset ja ohjeet yleisön käyttöön tarkoitettujen tilojen suunnittelusta liikuntaesteisille soveltuviksi. Helsingissä 16 päivänä huhtikuuta 1997

Ympäristöministeri Pekka Haavisto

Johtaja Matti J. Virtanen

Sisällys

- 1 YLEISTÄ
  - 1.1 Soveltamisala
- 2 SAAVUTETTAVUUS
  - 2.1 Kulkuyhteydet
  - 2.2 Tasoerot
- 3 TILAT
  - 3.1 Yleistä
  - 3.2 Hygieniatilat
  - 3.3 Kokoontumistilat
  - 3.4 Majoitustilat

MERKKIEN SELITYS

Määräykset, jotka on painettu leveälle palstalle tällä isolla kirjaskoolla, ovat velvoittavia.

Ohjeet, jotka ovat kapealla palstalla pienellä kirjaskoolla, sisältävät hyväksyttäviiä ratkaisuja.

1

YLEISTÄ**1.1 Soveltamisala**

1.1.1

Nämä määräykset ja ohjeet koskevat julkisyhteisöjen hallinto- ja palvelurakennuksia sekä sellaisia liike- ja palvelutiloja, joihin tasarvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä.

Määräysten ja ohjeiden tavoitteena on edellä mainittujen rakennusten ja tilojen saavutettavuus ja käyttömahdollisuus myös niiden henkilöiden kannalta, joiden liikkumis- tai toimimiskyky on rajoittunut.

2

SAAVUTETTAVUUS**2.1 Kulkuyhteydet**

2.1.1

Osan rakennuksen autopaikoista tulee soveltua pyörätuolin käyttäjälle. Paikat tulee sijoittaa rakennukseen pääsyn kannalta sisäänkäyntiin nähden tarkoituksenmukaisesti ja ne tulee merkitä liikkumisesteisen tunnuksella. Näiltä autopaikoilta sekä tontin tai rakennuspaikan rajalta on oltava pyörätuolin käyttäjälle soveltuva kulkuväylä määräyksissä tarkoitettuun rakennukseen ja tiloihin.

Ohje

Liikkumisesteiselle soveltuva autopaikka on leveydeltään 3600 mm.

Kun kulkuväylä ylittää piha-alueella ajoväylän, on luiskatun reunakiven sopiva korkeus tällä kohdin ajoväylään nähden 30–40 mm. Reunakiven ja siitä jatkuvan kulkuväylän sopiva kaltevuus on noin 5 % (1:20).

2.1.2

Rakennuksessa toisiinsa toiminnallisesti yhteydessä olevien tason ja tasanteiden välillä tulee olla pyörätuolin käyttäjälle soveltuva sisäinen kulkuväylä.

Ohje

Kulkuväylillä kääntymistilaa ja tiloissa liikkumista mitoittaa sekä ulko- että sisäkäyttöön soveltuvan pyörätuolin pyörähdysympyrä, jonka halkaisija on 1500 mm.

Liikkumisesteiselle soveltuva kulkuväylä on helposti havaittava, pinnaltaan tasainen ja luistamaton sekä riittävän kova. Ovet ovat helposti aukeavia.

2.1.3

Pyörätuolin käyttäjille soveltuvien sisäänkäyntien, tuulikaappien, käytävillä sijaitsevien ovien ja aukkojen sekä pyörätuolin käyttäjille soveltuvien hygieniatilojen ovien vapaan leveyden on oltava vähintään 850 mm. Kulkuväylältä hisseihin tai tasonvaihtojärjestelmiin sekä hallinto-, palvelu- ja liiketiloihin johtavien ovien vapaan leveyden on oltava vähintään 800 mm. Mikäli kynnykset ovat välttämättömiä, ne saavat olla enintään 20 mm korkeita.

Ohje

Tekstiopastuksen tehostamiseen käytetään ääni- ja valosignaaleja sekä audio-visuaalisia viestintäjärjestelmiä.

Havainnoinnin tehostamiskeinoja ovat myös valaistuksen kohdistaminen sekä materiaali-, väri- ja pintakuviokontraastien käyttö.

Kulkuväylällä ei saa olla eikä siihen saa rajautua kulkukorkeuden vähimmäismitan 2100 mm alittavia suojaamattomia ulokkeita tai muita törmäysvaaraa aiheuttavia rakennusosia eikä putoamisvaaraa aiheuttavia tasoeroja.

2.2 Tasoerot

2.2.1

Toiminnallisesti toisiinsa yhteydessä olevien kerrostasojen välillä tulee olla pyörätuolin käyttäjälle suunniteltu hissi tai muu kiinteästi asennettu tasonvaihtojärjestelmä, ellei yhteyttä ole mahdollista järjestää toisiinsa liittyvillä luiskilla.

Pyörätuolin tilantarpeelle mitoitettun henkilöhissin korin ovisivun leveyden tulee olla vähintään 1100 mm ja korin syvyyden vähintään 1400 mm.

2.2.2

Luiska saa olla kaltevuudeltaan enintään 8 % (1:12,5) ja pituudeltaan yhtäjaksoisena enintään kuusi metriä, jonka jälkeen kulkuväylällä tulee olla vaakasuora vähintään 2000 mm:n pituinen välitasanne. Ilman välitasanteita luiskan kaltevuus saa olla enintään 5 % (1:20).

2.2.3

Auloissa ja muissa sisäisen liikenteen tiloissa porraskelmat on mitoitettava etenemiltään vähintään 300 mm pituisiksi sekä nousuilitaan enintään 160 mm korkeiksi.

2.2.4

Aulojen, muiden sisäisen liikenteen sekä ulkotilojen luiskien ja portaiden molemmille sivuille on asennettava helppokäyttöiset ja turvalliset käsijohteet. Johteiden tulee jatkua yhtenäisinä myös välitasanteiden osuudella.

Ohje

Vammaisten kuljetukseen tarkoitettun tai muun vastaavan liikkumisesteisiä palvelevan tasonvaihtojärjestelmän pyörätuolin kuljettamiseen soveltuvan nostolaitteen kori tai alusta on vähintään 900 mm leveä kulkuaukkosivultaan ja 1400 mm syvyydeltään.

Mikäli hissien tai nostolaitteiden kulkuaukot ovat vierekkäisillä sivuilla, korin tai alustan mitat ovat vähintään 1400 mm x 1400 mm.

Hissin tai muun nostolaitteen pyörätuolin käyttäjälle soveltuva hallintalaitteisto sijoitetaan 900–1100 mm:n korkeudelle korin tai alustan lattiasta.

Ohje

Kahden päällekkäisen käsijohteen sopivat korkeudet ovat noin 900 mm ja 700 mm. Johteet on tarpeen ulottaa noin 300 mm yli luiskien ja portaiden alkamis- ja päättymiskohtien.

3

TILAT

3.1 Yleistä

3.1.1

Rakennuksen pääasiallisen käytön mukaisten tilojen sekä niiden kiinteän kalustuksen, varusteiden ja laitteiden tulee olla myös liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden käyttöön soveltuvia.

3.2 Hygieniatilat

3.2.1

Wc- ja pesutiloja on rakennettava ja varustettava myös pyörätuolia käyttäville liikkumisesteisille. Tilat on merkittävä liikkumisesteisen tunnuksella.

Liikkumisesteisille tarkoitetuista wc- ja pesutiloista tarpeelliseksi katsottava määrän on sovelluttava sekä itsenäisesti toimiville että avustettaville pyörätuolin käyttäjille. Näiden tilojen oltava sijoitukseltaan käyttäjän tai avustajan sukupuolesta riippumattomia. Tällaisiin tiloihin tulee olla pääsy suoraan aulasta, käytävästä tai vastaavasta rakennuksen tilasta.

3.2.2

Mikäli wc- ja pesutila on tarkoitettu molemminpuolisesti pyörätuolista käytettäväksi, se on suunniteltava siten, että wc-istuimen kummallakin puolella on vähintään 800 mm vapaata tilaa pyörätuolia varten. Pesualtaan sijoitusseinän sisämitan tulee tällöin olla vähintään 2500 mm ja wc-istuimen sijoitusseinän sisämitan vähintään 2200 mm.

Wc-istuin sijoitetaan takaa 300 mm irti seinästä. Istuin varustetaan kääntyvillä käsituilla.

Ohje

Wc- ja pesutilassa pesualtaan taka-reuna sijoitetaan noin 200 mm etäisyydelle seinästä.

Kun molemminpuolisesti käytettävässä wc- ja pesutilassa wc-istuimen toisella sivulla oleva vapaa mitta on vähintään 900 mm, siihen voi sijoittaa myös suihkun ilman suihkuallasta. Wc-istuimen sijoitusseinän sisämitta on tällöin vähintään 2300 mm.

Molemminpuolisesti pyörätuolista käytettävien wc- ja pesutilojen sijasta tai ohella voidaan rakentaa lähekkäisiä yksipuolisesti käytettäviä wc-tiloja kaksittain peilikuvina. Tilan sisämitat ovat tällöin vähintään 2700 x 1500 mm. Pesuallas ja wc-istuin sijoitetaan lyhyille sivuille vastakkain; wc-istuimen toiselle sivulle tarvitaan vapaata tilaa 800 mm.

Milloin rakennuksessa on wc- ja pesutilaryhmiä erikseen kumpaakin sukupuolta varten, kuhunkin näistä on tarkoituksenmukaista sijoittaa myös liikkumisesteisille soveltuva wc- ja pesutila.

Rakennuksessa, jossa on kiinteistön valvontajärjestelmä, asennetaan liikkumisesteisten wc-tiloista turvahälytysyhteys valvontaan.

3.2.3

Liikkumis- ja toimimisesteisille tulee järjestää pääsy uimahallien, kylpylärakennuksien ja kuntoutuslaitosten uima-altaaseen. Näissä rakennuksissa myös sauna-, pesuhuone- ja pukuhuonetiloja on suunniteltava liikkumis- ja toimimisesteisille soveltuviksi.

3.3 Kokoontumistilat

3.3.1

Katsomoiden, auditorioiden, juhla-, kokous- ja ravintolasalien, opetussalien ja -luokkien sekä vastaavien kokoontumistilojen on sovelluttava myös liikkumis- ja toimimisesteisten käyttöön. Näihin tiloihin asennetussa äänentoistojärjestelmässä tulee olla myös tele/induktiosilmukka tai muu äänensiirtojärjestelmä.

Milloin kokoontumistila on varustettu kiinteillä istuimilla, pyörätuolipaikkoja on sijoitettava liikkumisesteettömien sisääntuloväylien mukaan eri istuinriveille.

3.4 Majoitustilat

3.4.1

Hotellirakennuksissa ja muissa vastaavissa majoitusrakennuksissa sekä rakennuksissa, joissa on hoito- tai huoltopalvelujen ohella majoitustiloja, tulee tarpeen mukaan olla pyörätuolin käyttäjille soveltuvia majoitushuoneita tai -huoneistoja.

2a LUKU

Rakentamismääräykset ja rakennustuotteelle asettavat vaatimukset

-----
14 §

Rakentamismääräyskokoelman määräykset koskevat uudisrakentamista ja ne ovat velvoittavia.

Määräyskokoelman ohjeet eivät ole velvoittavia. Muitakin kuin ohjeissa esitetyjä ratkaisuja voidaan käyttää, mikäli ne täyttävät rakentamiseen sovellettavien määräysten vaatimukset.

15 §

Rakentamismääräyskokoelman määräyksiä sovelletaan, sen mukaan kuin 2 momentissa säädetään, myös rakennuslupaa vaativiin muutos- ja korjaustoimenpiteisiin. Sama koskee rakennusasetuksessa luvanvaraiseksi tai muutoin rakennusvalvontaviranomaisen hyväksyttäväksi säädettyjä muutos- ja korjaustoimenpiteitä.

Muutos- ja korjaustoimenpiteissä on, pitäen lähtökohtana rakennusta ja sen käyttöä ennen luvan hakemista, rakentamismääräyskokoelman määräyksiä sovellettava sen mukaan kuin toimenpiteen laatu ja laajuus sekä rakennuksen aiottu käyttötapa vaativat. Kuitenkin on katsottava, ettei rakennuksen käyttäjien turvallisuus vaarannu eivätkä heidän terveydelliset olonsa heikenny.

9a LUKU

Rakennussuunnittelu

77 §

Rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, täyttää turvallisuuden ja terveellisuuden vaatimukset sekä soveltua, sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää, myös lapsille, vanhuksille ja vammaisille.

Rakennuksen muodon, värin ja muun ulkoasun tulee soveltua ympäröivään maisemaan ja rakennettuun ympäristöön.

Rakentamisessa on huolehdittava, siitä että:

- 1) rakennuksen perustustapa sekä rakennuksen ja rakennusosien lujuus on sovitettu olosuhteiden, maaperän laadun ja kuormitusten mukaan;
- 2) rakennus täyttää paloturvallisuuden vaatimukset henkilöiden ja riittävässä määrin myös omaisuuden suojelemiseksi;
- 3) rakennus tehdään terveydelle vaarattomista aineista ja tarvikkeista sekä terveyshaittoja muutoinkin välttäen;
- 4) rakennuksen lämmitysjärjestelmä, ilmanvaihtoratkaisut sekä kiinteistön vesi- ja viemärlaitteet soveltuvat tarkoitukseensa eivätkä aiheuta terveydellistä vaaraa;
- 5) rakennus on sen käytön ja huollon kannalta turvallinen;
- 6) rakennuksen ääniolosuhteet ja suojaus melulta ovat tilojen käyttö huomioonottaen hyvät; sekä
- 7) rakennus ja rakennusosat sekä rakennuksen tekniset järjestelmät ovat hyvän energiatalouden kunnossapidon ja korjattavuuden kannalta tarkoituksenmukaisia.

Rakentamisessa tulee muutoinkin noudattaa hyvää rakennustapaa sekä edistää rakennetun ympäristön sosiaalista toimivuutta ja kestäväää kehitystä.

-----
80 §

Julkisyhteisön hallinto- ja palvelurakennusten sekä sellaisten liike- ja palvelutilojen, joihin tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, sekä näiden tontin ja rakennuspaikan tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut.

Asuinrakennuksen ja asumiseen liittyvien tilojen tulee rakennuksen aiottu käyttäjämäärä, kerrosluku ja muut olosuhteet huomioon ottaen täyttää liikkumisesteettömyydelle asetetut vaatimukset.